

Pavel Fonda

OB NAJNOVEJŠI KNJIGI FULVIA TOMIZZE

Ob svoji šestdesetletnici je Fulvio Tomizza izdal letos pri založniku Bompianiju knjigo z naslovom *Alle spalle di Trieste – V zaledju Trsta*. Predstavlja zbirko člankov, predavanj in razmišljanj o obmejni in še posebej tržaški stvarnosti, ki so nastajali v večdesetletnem obdobju. Svojo najnovejšo knjigo je predstavil tudi na Opčinah pri Trstu, v dvorani knjižnice, posvečene Pinku Tomažiču, ki je tudi eden izmed protagonistov njegovega romana – uspešnice izpred nekaj let *Gli sposi di via Rossetti – Mladoporočenca iz ulice Rosseti*. Ob predstavitvi je dr. Pavel Fonda, psihoanalitik iz Trsta, številni slovenski in italijanski publikli za uvod izrazil naslednje misli.

Mi, ki živimo v zamejstvu, ne moremo mimo vloge, ki jo ima Fulvio Tomizza s svojim delom v krajevnem kulturnem in družbeno-zgodovinskem kontekstu. Ta razmislek nas delno prikrajša za umetniški užitek ob branju njegovega pisanja, saj bi bilo bolj oddaljeno in umirjeno branje vsekakor primernejše. A težko nam je brati o zgodbah in čustvih, ki se odvijajo v naših krajih, ne da bi to čustveno nabito podoživljali.

Tomizzova vloga je v naši kulturni sredini edinstvena. Skozi desetletja mu je uspevalo, da se je upiral pritiskom, ki so v našem mestu izredno močni in silijo vsakogar, da se opredeli za eno ali za drugo stran. Če si na eni strani, lahko govoriš le na en način, če si na drugi, je pa avtomatično apriorno diskvalificirano vse, kar rečeš. Edino če so vsi opredeljeni, lahko namreč vse strani mirno živijo naprej okamenelo v svojih resnicah.

So sicer ljudje, ki se ne opredelijo, a jim to uspe le s trditvijo, da »niso nič« – niti Slovenci niti Italijani. Ne poistovetijo se z nobeno skupino in izogibajo se problematikam, ki izvirajo iz razdeljenosti mesta. Le malokomu pa uspe, kot se to dogaja pri Tomizzi, da se ne opredeli, a ne zato, ker bi trdil, da »ni nič«, ampak zato, ker sprejme, da »je vse«. On sprejema, goji in izraža vse etnične komponente – pa čeprav konflikturne –, iz katerih je zrastel in s katerimi spojen živi. Na našem ozemlju pa je vse prej kot lahko integrirati v sebi vse raznolike dele lastnih in skupinskih korenin, vse komponente zapletene zgodovine teh krajev.

Med vrsticami njegovih spisov zaslutimo, kako je izpostavljen tem hudim pritiskom, še veliko teže pa prenaša osamljenost, ki neizogibno spremlja neopredeljenost. Neopredeljenega nima v resnici nihče za svojega in tudi v tistih, ki sicer izkazujejo svojo naklonjenost in razumevanje, je vendarle čutiti neko nezaupanje: »Saj nisi povsem naš!«

Kljubovanje viharjem, ki vejejo v domačih krajih, postane morda malo lažje šele, ko se človek razgleda po širšem italijanskem in evropskem obzorju, kjer

vendarle lahko najde nekaj trdnejših oprijemov. Domače zdrahe pa na poseben način in nenehno bolijo, saj stalno drezajo v še nezaceljene rane.

Tomizzovo vztrajanje pri svoji neopredeljenosti je tudi pričevanje, da je taka aktivna neopredeljenost vendarle mogoča, da nismo že apriorno obsojeni na pristransko zaslepljenost, da vendarle lahko obstaja prostor, ki »je eno in drugo«, da je to najbolj vitalna pozicija, ki jo lahko v tem prostoru imamo.

Če sprejemamo v sebi »eno in drugo«, nam to omogoča, da druge globlje in resničnejše spoznavamo. Predvsem pa lažje ohranimo stik tudi s tistim – morda neprijetnim in zato zavrtim – senčnim delom lastne zgodovine, ki ga vsaka skupina zanikuje in briše iz zgodovinskih listov. Brez teh listov pa ni mogoče polnejše razumevanje človeške stvarnosti teh obmejnih krajev.

Za nas Slovence ima Tomizzovo delo poseben pomen iz več razlogov. V primerjavi z večino italijanskih tržaških kulturnikov nas on ne ignorira, nas ne briše in potiska v nebivanje, ki je od nekdanj eno najbolj bolečih nasilij, kar jih moramo prenašati. Tomizza je to globoko razumel in v svojih delih stalno postavljajl oznake in spomenike našemu eksistiranju.

Mislim pa, da je za Slovence še bolj pomemben zato, ker nam nudi možnost, da se iz zornega kota, ki je za nas še najbolj sprejemljiv – ali bolje rečeno, še najmanj boleč – vendarle lahko soočamo s stvarnostjo italijanskih Istranov v vseh njihovih komponentah. To je stvarnost, ki je v slovenskem kulturnem prostoru še vedno v veliki meri zastrta, zamolčana in izmaličena. Naše sprenevedanje je v veliki meri sad strahu in nepriznanih občutkov krivde. Dokler pa ne bomo te stvarnosti povsem sprejeli in razumeli, ne bomo mogli povsem sprejeti niti sebe niti tistega dela svoje zgodovine in svojega življenja, ki je z njimi neločljivo prepleten. Do takrat pa ne bomo v polni meri soustvarjalci v tem prostoru, na tej obmejni mešani zemlji. Prav tako seveda ne bomo mogli zaživeti te vloge niti tisti Italijani, ki ne bodo razumeli naše slovenske stvarnosti.

Eden izmed redkih mostov, ki so bili doslej speljani med obema kulturama, tako zaprtima druga do druge, je prav Tomizzov opus – neke vrste Check Point Charlie, ki je svoj čas edini povezoval zahodni in vzhodni Berlin. Tam je zid padel, tu se le počasi krūši, tu pa tam ga celo kdo spet obnavlja. Tudi Tomizzova zasluga bo, če tega zidu nekoč ne bo več.

26. 10. 1995.